۶۷۳۴ پنجشنبه ۱۶ فروردین ۱۴۰۳ ■ ۲۴ رمضان ۱۴۴۵

روزنامه فرهنگی، اجتماعی صبح ایران

جام جم

ویژه فرهنگ، هنر و رسانه

رئیس رسانه ملی در دیدار با جمعی از هنرمندان:

رسانه ملی هیچ‌گاه دچار محدودیت نخواهد شد

صفحه ۷

چهره‌های جدید سینمای فلسطین وارد صحنه مبارزه می‌شوند

فیلمسازان نسل نو علیه اشغالگران صهیونیست

۱۰

نگاهی به ویژه‌برنامه‌ها و قهرمانان روایت وقایع فلسطین در صدا وسیما

راوی حقیقت مقاومت

۸

به مناسبت فرا رسیدن روز قدس تلاش بازی‌سازان برای ترویج فرهنگ مقاومت را بررسی کرده‌ایم

صدای پای مقاومت در بازی‌های رایانه‌ای

۱۱

نگاه

علی مظاهری | گروه فرهنگ و هنر

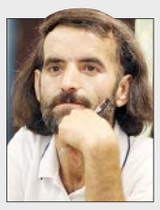

به صبر کوش...

«میزان اعمال» یعنی «سنجه کردار» بندگان بنا به سنت، حدیث و تفسیرها «پیامبر و خاندان» ایشان اند به‌ویژه امام ما علی (ع) که کردار ما را در رستاخیز با کردار ایشان می سنجند، وقتی می‌فرمایند: چه بسا روزه‌داری که فقط گرسنگی و تشنگی می‌کشد نه بیشتر؛ آیا می‌توان به روش علمای اصول از «مفهوم» این «منطوق» چنین برداشت کرد که: چه بسا قاریانی که در رمضان‌الکریم فقط مشتی واژگان عربی به زبان می‌آورند و بهره چندانی از داده‌های این ارمغان آسمانی نمی‌برند؟ پاسخ بله است و نه! زیرا این یگانه متن پاک به‌قدری ویژه و خاص است که حتی نگریستن به واژگانش و ورق زدنش و اقعافیض‌رسان و تعالی‌بخش است همان‌گونه که استاد کریم منصوری در برنامه محفل به موضوع توجه قاریان به کلام قرآن اشاره قابل توجهی داشتند. ولی آیا می‌توان از کتاب زندگی به همین ثواب‌اندوزی‌های زاهدانه قناعت کرد؟ مسلما خیر! قرآن بارها تاکید فرموده که نکات مهم را به تفصیل بازگفته یعنی یک موضوع را با گزاره‌های مختلف و واژگان گوناگون تشریح فرموده و بازکرده، بس که برای نوع بشر سرنوشت‌ساز است. پیش از اشاره به چند آموزه محوری قرآنی به یاد بیاوریم که در میان متن‌های جاودان و ممتازی که بشر آفریده، می‌دانیم که برخی‌شان بر روند تاریخ تاثیر نهاده است و برخی حرکت‌های بزرگ اجتماعی و فرهنگی و... رقم زده و... اما هیچ کتابی به انسان (بما هو انسان) فارغ از نژاد و دین و وابستگی‌هایش به اندازه قرآن، احترام و ارج نگذاشته است. و این از اهم ویژگی‌های این هدیه الهی است که انسان را این چنین حرمت نهاده و انتخاب «البته آگاهانه» او را در مسیر زیستگاری محترم شمرده.

از ویژگی‌های انسان همانا بردباری است و شگفتا که در قرآن بارها این رفتار ستایش شده، ویژه مورد تقدیر قرار گرفته و چقدر بر بردباری ورزیدن تاکید شده و این‌که بردباران به دستاوردهای پربرکتی در هر دو جهان می‌رسند و به‌ویژه آنان که برای خدا شکیبایی می‌ورزند، بی‌شمار دِهِش و نعمت (یعنی نواخت) خواهند داشت. این مهارت اجتماعی را می‌شناسیم و همه‌مان گواه بوده‌ایم چه آمدها و شادکامی‌هایی در پی برخی بردباری‌ها به هنگام پیشامدها و برخوردهای ناگوار بوده و چقدر تلفات و ضایعات و گزندها که در پی بی‌تابی و کم‌صبری و توفندگی‌شان برای اشخاص و اطرافیان‌شان بدشگونی و ناگواری پیش آورده است. نگویید بردباری در سخن آسان می‌نماید؛ زیرا این کُنش و کرداری است که بایستی با تمرین و ورزش رفتاری در مانیرو بگیرد و به کار بیفتد، به‌ویژه که با حول و قوه الهی همیشه راه‌های دشوار واقعا هموار و روشن می‌شود. وقتی او که آفرینشگر ماست و ما را از خودمان بهتر می‌شناسد و به خویشتن ما از خود ما بسی نزدیک‌تر است، هشدار می‌دهد: در فشارها و گرفتاری‌های ناگزیر روزگار از «بردباری» کمک بگیرید و از «نماز»؛ آیا نباید کمی به خودمان بیاییم و سخنی را جدی بگیریم که از مهری ناکران مند و بی‌چشمداشت برآمده و فقط خواهان رستگاری و آرامش و آسایش ماست. قرآن می‌خواهد در چارچوب «کرامت و ارجمندی» انسانی‌مان از زندگی لذت ببریم و هرچه بیشتر به بهره‌مندی و برخورداری برسیم زیرا همان پیام‌آوری که این نامه خدایی را به ما رسانده به ما آموخته هرکسی از این جهان بهره‌ای برنگرفته باشد از جهان دیگر نیز بی‌بهره خواهد بود. تا می‌توان باید زیبا زیست اما شگفتا که رحمت بی‌منتهای خدا هرچقدر هم ما به خودمان گزند بزنیم و خویشتن انسانی‌مان را پایمال کنیم و به خسران برسیم و به‌قول مولوی: زبان اندر زبان شویم، با مهرآوری و رحمتش جبران‌مان می‌کند، اگر با خودمان و خودش راست و راستکار باشیم اما خدا نکند از چارچوب‌مان بیرون برویم و به دیگری یا دیگران کمترین گزند پیدا و پنهان برسانیم و به‌قول بزرگان دین یار؛ گرفتار حق‌الناس شویم. خدا نکند، زیرا خدا ما را به خودمان و رفتار و کردارمان با پیامدهایش وامی‌گذارد. مگر خودمان بتوانیم جبران خسارت کنیم، چراکه انسان و کرامت و حریمِ حرمتش برای خداوند یکتا، ارجمند است؛ حرمت‌شکنی‌های این چنینی و پایمال کردن دیگران (=حق‌الناس) را برنمی‌تابد و....

زاویه‌دید

احمد میراحسان
نویسنده و منتقد

ادراک وجوه گوناگون ماه رمضان‌المبارک و هستی منشوری آن بسیار ارزشمند است. این رویداد الهی، سیمای تربیت دنیایی دارد که پیوند دارد با سیمای آخرتی آن، یک وجه تربیت مادی دارد که رابطه دارد با هستی معنوی آن که سلوک عبد است و عبودیت است و تقرب به معبود و هدف هستی معنوی آدم است، یک آیین و سنت همگانی و ظاهری است که وجه نمادین است برای معنای درونی و باطنی‌اش و سلوکی که از عامی تا عارف و اولیای خاص معبود را تربیت می‌کند برای لقاءا....

جهانشمولی فرهنگ رمضانی

گفتم رمضان سیمای پراهمیت دیگری دارد؛ نکته مهم بهره ما از رمضان به درک نسبت رمضان و هویت اسلامی و فراگیر جهان اسلام و جهانشمولی فرهنگ رمضانی و روح اسلام ناب محمدی فرهنگ رمضان و مبری بودنش از تحریفات فرقه‌ای و معنای وجه مثبت سنت‌های بومی ارتباط دارد. قبلا مفصل درباره ارزش جهانی رمضان به‌مثابه فرهنگ سخن گفتم. با توجه به گفتمان رمضان همچون فرهنگ زندگی اکنون پرسش این است: نسبت هویت اسلامی و جهانشمول رمضان با سیمای شیعی رمضان چیست؟ و نسبت ما با تلقی و رسوم بومی و دریافت فرقه‌های گوناگون درخصوص رمضان چیست؟ آیا به سبب آن‌که رمضان رویداد جهانی است و همه مذاهب را در بر می‌گیرد و چون آیین ماه محرم و عاشورا آیینی شیعی نیست، ما باید ادراک و تفسیر و تاویل علوی و معنا و اهداف شیعی را منحل کنیم و از معنابخشی و آداب مثلا برادران اهل مذهب حنفی یا حنبلی پیروی کنیم یا از سنت‌های ملی و بومی اقوام دیگر یا مثلا مردم مسلمان پیروی کنیم؟ آیا وحدت‌بخشی رمضان، به معنی انحلال و تعطیل ژرفنای شیعی رمضان است؟ اینها نکاتی است که باید به آنها پاسخ گوییم.

۱ می‌گویند در جهان اسلام و اهل قیاس و سنت‌های غیرعلوی، رمضان قبل از این‌که عبادت باشد یک فرهنگ شاد جهانی است. ما اینجا باید از درک سطحی کلمات مهم فرهنگ و شادی و نشاط و جهانی جلوگیری کنیم. آیا ما حقیقت اسلام را از عرف اقوام مسلمان و مردم زمان‌های گوناگون دریافت می‌کنیم یا تفسیر قرآن و تاویل اهل‌بیت وحی معناهای ما را از همه نهادها و حقایق اسلام می‌سازد؟ اگر منبع اصیل فهم و معنای رمضان قرآن و خاندان معصوم وحی، چهارده معصوم است که پیام ا... به رسول ا... را پاس می‌دارند. پس اولا هرگونه التقاطی با تلقینات غیرمعصوم به بهانه وحدت‌آفرینی خطاست. وحدت جهان اسلام بر مبنای مشترکات قرآنی و وحی ممکن می‌شود نه بر محور اختلافات. قرآن و خاندان وحی رمضان‌المبارک را بر مبنای عرف و حتی سنت‌های من‌درآوردی اقوام مسلمان که امضای اسلام را در ذیل خود ندارد، تعریف نمی‌کنند.

۲ در هیچ متن وحیانی بین سویه عبادت و فرهنگ عبودیت رمضان، تعارض و جداسازی و جداسری وجود ندارد. پیوند وجه عبادی و فرهنگ قرآنی ماه رمضان فرهنگ دنیوی و اجتماعی و فرهنگ اخروی و معنوی رمضان و ظاهر و باطن آن گسست‌ناپذیر است.

۳ در سنت‌های اهل قیاس برادران فرقه‌های مسلمان، به فرهنگ دنیایی رمضان اهمیت می‌دهند و عرف و درک غیرقرآنی از عیدانه رمضان را اصل می‌گیرند و گسست از مفهوم قرآنی و اهل‌البیتی عید و عود و موعود و مفهوم بازگشت به پیمان اصیل را شایع کرده‌اند و تاکید بر ظواهر و شادی و سرور رمضان و بی‌توجهی به هسته و مخ عبودیت عبادات رمضان در جوامع‌شان عادی شده است. این روش یک‌سویه نمی‌تواند مورد قبول تشیع باشد. فرهنگ مادی قرآنی و فرهنگ معنوی هواخوری قرآنی یگانه‌اند. وجه عبادی ماه مبارک با وجه فرهنگی آن جداشدنی نیست و هدف این فرهنگ عبودیت است.

نه سرور محض دنیوی و خود عبادت عین سرور است و نشاط آفرین است و بهترین فرهنگ هم نه چون ترکیه راه‌انداختن موسیقی غربی پاپ در خیابان به بهانه شادی حرام بلکه درک حکمت رمضان و عمل به آن است. ادراک غلط از فرهنگ و تقدم فرهنگ به عبادت و عبودیت یک دوگانه‌سازی دکارتی نادرست و تقابل تحریف‌گر حقیقت قرآن است. این فرهنگ عبودیت است که عبادت دارد و خرده‌فرهنگ‌های متنفر با ریشه قرآنی و معرفت حقیقی قابل تبعیت برای شیعیان نیست و خرده‌فرهنگ باید به دست فرهنگ قرآنی رمضان امضا شود.

وجوه مشترک عبادی و فرهنگی ماه خدا

هویت اسلامی رمضان

۴ این ایده که ماه رمضان پیش از آن‌که یکی از مناسک عبادی باشد یک جشن است نیز دوقطبی‌سازی مشکوک و بی‌ریشه است. ماه رمضان در قرآن یک واجب و فرمان الهی برای عبادت با ظاهر و باطن و حکمت‌های بزرگ جهت تربیت و عبودیت انسان‌هاست. و این عبودیت یک مجال نشاط‌آور بر اثر ترک گناهان و سلوک و اعمال و معارف و ادعیه راهنمای جهاد برای تزکیه ایمانی و معرفتی و علمی و خلوص توحیدی و فکری و اخلاقی خاص این ماه است. سرور ماه رمضان معنایش این است و نه ساز و آواز و جشن غفلت‌بار و سرگرمی لغو و نمایش و برنامه‌های سرگرمی فاقد حکمت و پندآموزی قرآنی و عبرت و علم‌افزایی الهی و بی‌توجه به تشویق عبودیت، این امور همواره لهو و لعب شمرده می‌شود و در رمضان هزار بار حرام‌تر است. پس با پیروی از عرف‌های غلط دیگر مذاهب و اقوام و به‌ویژه تاثیرات سکولاریستی اسلام لیبرال در کشورهایی چون ترکیه و غفلت حاکم بر مذاهب شیوخ نفتی عشرت‌طلب، رمضان را ناخواسته و مقلدانه از روح اسلام ناب و شیعی خالی و سکولاریزه و لیبرالیستی و تحریف‌آلود و شیطانی نکنیم.

۵ برخی مثلا در سیدنی شب‌های ماه رمضان در خیابان جشن و پایکوبی به راه می‌اندازند، ما هم باید چنین کنیم؟ می‌توان درک کرد همه مردم اولیاءا... و عالم ربانی نیستند که شب‌های ماه مبارک را به ذکر و عبادت و تدبر علمی در قرآن و نماز و دعا بگذرانند یا سرگرم یاری به بیماران و فقرا شوند و باید به زبان داستان و سخن جذاب معارف و حکمت‌ها و تربیت رمضانی را به آنان رساند اما این امر با اغوای شیطانی و جشن بی‌محتوا و سرگرمی پوچ رمضان‌های استانبول همسان نیست که حتی برای کودکان هم حرام است چراکه شادی رمضانی برای کودکان باید هدفش تربیت عبادی و آشنایی با معارف و عمل رمضانی و عبادات و فهم روزه و خویشتنداری و پرهیزکاری به زبان کودکان باشد نه جشن بی‌محتوای رایج میان مذاهب دچار سکولاریزم ترکی و فرهنگ عشرت سلسله‌های غاصب اموی و نفتی حکام و سلاطین عربی چاکر غرب. وحدت اسلامی تسلیم به تحریف شیطانی وهابی و لیبرالی و... نیست. که حتی ربطی به مذاهب عامه ندارد. نشاط و خوشی رمضانی در خانواده‌ها و شهرها و صله‌رحم و عبادات جمعی و جلسات پرنشاط قرآنی و علمی و سخنرانی و.... نباید با امر حرام و مکروه و کمرنگ شدن روح عبادی رمضان بیامیزد.

وحدت مسلمانان بر محور قرآن

نباید معنای فرهنگ رمضانی تحریف و عرفیات غلط جانشین حکمت‌های فرهنگ الهی رمضان شود که ادعیه حامل آن است. تقدم مسلمان بودن به هویت اسلامی به‌نام عامل وحدت یک زمینه گمگشتگی است. مسلمان‌ها دچار انواع انحرافات هستند. پس وحدت مسلمان‌ها بر محور مشترکات قرآنی و به‌دور از رجس ارزش دارد نه بر محور اباحه و تایید انحراف‌های مسلمانان. همه مسلمانان با همه انحرافات گوناگون فردی و فرقه‌ای می‌توانند بر گرد روح الهی رمضان و مناسک رمضانی و اعمال عبادی با معنای وسیع مثلا کمک به فقرا یا مظلومان چون مردم غزه در مجالس و رویدادهای سالم و مشترکات فقهی و منبعث از قرآن و مراسم معرفتی و ارزشی و اخلاقی و مجاهدات مختلف جهانی وحدت بیابند. پس نباید با کلمه جشن فریب بخوریم و معنای جشن را ندیده انگاریم. این جشن وحدت‌آفرین چه محتوایی برای شیعیان دارد؟ در رمضان شیعیان با جشن پوچ وقت‌شان را نمی‌گیرند.

شادی و نشاط‌شان باید محتوای تربیتی و الهی داشته باشد و جشن لغو نباشد و با سرگرمی یاوه و شادی بیهوده فرصت زرین رمضان از کف نرود که این فریب شیاطین است. بهترین شادی همگانی با محتوای ترویج فرهنگ قرآنی برای ما معنادار است. یک میز افطار در خیابان شهر با هزاران نفر روزه‌دار و دعای افطار، یک سرور و نشاط دینی است؛ اما همین افطار با موسیقی حرام و خوانندگی بی‌محتوای پاپ یا خوانندگی یک زن به حرام‌کاری مبدل می‌گردد. این‌که ما ذخایر اهل‌بیتی‌مان را از کف بدهیم و با نگاه فرهنگ سکولاریستی به واجبات‌مان بنگریم و از آن زاویه دید رمضان را برگزار کنیم یک گمگشتگی و گمراهی است. نشاط و شادی همگانی در رمضان حرام نیست به شرط آن‌که معنای الهی و اهداف معرفتی و عبادی و عملی تربیت و فرهنگ رمضان را محو و کمرنگ نکند. و یک رمضان لیبرالیستی و عرفیات اباحه‌آلود و جهالت‌بار تحویل مسلمانان ندهد.